

Onderwijsvernieuwingsprogramma

Voedsel en Consument

Schooljaar 2013-2014

Inhoud

Management samenvatting	pag. 3
1. Visie en strategie	pag. 4
2. Doel	pag. 5
3. Activiteiten en partners	pag. 6
4. Organisatie, positionering en planning	pag. 7
5. Begroting	pag. 8
Factsheets	pag. 9
Bijlage	pag. 23

Management samenvatting

Het onderwijsvernieuwingsprogramma (OVP) Voedsel en Consument draagt met haar activiteiten bij aan innovatief foodonderwijs en ketengericht onderwijs van een hoge kwaliteit. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de nieuwste kennis vanuit onderzoek. Leerlingen/studenten kunnen zich zo kwalificeren voor de arbeidsmarkt van nu en voor de functies van de toekomst.

De activiteiten sluiten aan op de Human Capital Agenda (HCA) van de topsector Agro & Food, op sectorale en regionale ontwikkelingen vanuit de Meerjarige Investerings Programma's van de individuele instellingen, de meetingpoints van het Centra voor innovatief Vakmanschap (CIV) Agro & Food (in oprichting), het Centre of Expertise (CoE) Food (in oprichting) met daaraan verbonden diverse thematische lectoraten.

Komend schooljaar richt het programma zich op het in stand houden van het interne en externe netwerk van het programma en het verspreiden van de opgedane kennis via Groen Kennisnet (GKN)*. Daarnaast blijft het netwerk Ketens & Agrologistiek actief. Dit netwerk gaat specifiek aandacht geven aan duurzame ketensamenwerking binnen Food, door middel van het organiseren van masterclasses en roundtables.

Specifiekere activiteiten, worden ontplooid op:

- 1) het ontwikkelen van een module onderzoeksvaardigheden tbv het CoE Food;
- 2) een verkenning naar het thema 'Stadslandbouw' samen met het onderwijsvernieuwingsprogramma Natuur en Leefomgeving;
- 3) dossiervorming/onderwijsontwikkeling op twee thema's vanuit de Meerjarige Investeringsplannen (MIP's); thema's nader bepalen in samenspraak met op de thema's betrokken bestuurders
- 4) nader uitwerking van het thema 'Internationalisering in Food' samen met het netwerk Internationalisering en de HCA (waaronder een competentieonderzoek samen met het bedrijfsleven);
- 5) ondersteunen van de meetingpoints van de CIV Food tbv imagoverbetering voor in- en doorstroom en ondersteuning van het concept reguleren, samen met het netwerk Leven Lang Leren (LLL).

*) Namen "Groen Kennis Net" en "Ontwikkelcentrum" zijn gebruikt voor herkenbaarheid. Hier wordt bedoeld de kerntaken die in de toekomst misschien elders worden ondergebracht.

1 Visie en strategie

Duurzaam geproduceerd en gezond voedsel staan hoog op de agenda van **overheid**, bedrijfsleven en onderzoek, zo blijkt uit het rapport van de topsector Agro & Food¹. Ook het ministerie van VWS² en de Gezondheidsraad³ erkennen deze thema's. De [Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij](#) is concreet in het stimuleren van duurzaam en verantwoord consumeren.

Burgers & consumenten hebben behoefte aan betrouwbare informatie over veiligheid, duurzaamheid en herkomst van hun voedsel en kiezen steeds vaker voor regionaal en biologisch voedsel. De keuzes die zij maken worden gevolgd met de 'Monitor Duurzaam Voedsel'.

De **ondernemers** in de voedingsmiddelenindustrie spelen in op gezondheid, duurzaamheid, voedselveiligheid & consumentenvertrouwen⁴ onder andere via regionale foodclusters⁵. Stimuleren van een (regionale)arbeidsmarkt met voldoende kwaliteit en kwantiteit is noodzakelijk. Dat geldt zowel voor medewerkers op MBO-, HBO- als op WO-niveau. Op dit moment is er vooral een groot tekort aan procesoperators op MBO-niveau 4. Door prioriteitstelling in **(toegepast)onderzoek** en innovatie⁶ moet Nederland de innovatieregio in Europa worden op het gebied van voeding en gezondheid. Het **onderwijs** ontwikkelt foodopleidingen⁷ die aansluiten bij de beleving van jongeren én bij de regionale arbeidsmarkt.

De geschetste ontwikkelingen laten zien dat er veel aandacht is voor gezond en duurzaam geproduceerd voedsel. Er zit een grote gemene deler in de speerpunten van de diverse partijen (overheid, onderwijs, onderzoek bedrijfsleven en de burger/consument). Overige, door meerdere partijen genoemde thema's zijn: innoveren op gezonde producten en duurzame ketenprocessen, vergroten van het bewustzijn voor gezond voedsel en duurzame consumptie, voedselveiligheid & consumentenvertrouwen en een gezonde (regionale) arbeidsmarkt.

Een nauwe samenwerking en kennisuitwisseling van onderwijs met de buitenwereld is van essentieel belang. Op landelijk niveau werkt het onderwijsvernieuwingsprogramma daarom samen met de Federatie Nederlandse levensmiddelenindustrie (FNLI), Food Nutrition Delta (FND), Voedingscentrum, LTO, Syntens en EZ. Op regionaal niveau met GGD's en regionale foodnetwerken. Individuele instellingen hebben de belangrijke opdracht procesmatig en inhoudelijk aan te sluiten bij de HCA van de topsector Agro & Food, bij agenda's van de meetingpoints van het CIV (in oprichting), het CoE Food en de MIP's. Zo worden omgevingsvragen effectief doorvertaald naar de onderwijskolom en doelgroepen.

---

¹ [Agro&Food: De Nederlandse groeidiamant](#)

² [Gezondheid dichtbij: landelijke nota gezondheidsbeleid](#)

³ [Richtlijnen gezonde voeding ecologisch belicht](#)

⁴ FNLI-rapport [Stille kracht, route voorwaarts](#)

⁵ Innexus, Innofood, Zaanstreek first in Food, Food Valley, Food Connexion Point en Foodport Zeeland

⁶ Topsector Agro & Food, Food Nutrition Delta en Topconsortia voor Kennis & Innovatie (TKI), CoE Food

⁷ strategische agenda AOC Raad 2010-2014, HBO sectorplan voedsel, voeding & gezondheid, Meetingpoints CIV Food

2 Doel

Het onderwijsvernieuwingsprogramma (OVP) Voedsel en Consument draagt met haar activiteiten bij aan innovatief food- en ketengericht onderwijs met een hoge kwaliteit, gebruik makend van de nieuwste kennis vanuit onderzoek, om leerlingen/studenten toe te rusten voor de arbeidsmarkt van nu en voor de functies van de toekomst.

De activiteiten sluiten aan op de HCA van de topsector Agro & Food, op sectorale en regionale ontwikkelingen vanuit de MIP's van de individuele instellingen, de meetingpoints van het CIV Agro & Food (in oprichting), het Centre of Expertise Food (in oprichting) met daaraan verbonden diverse thematische lectoraten.

Bovenstaande ontwikkelingen leiden dit jaar in het OVP Voedsel en Consument tot de volgende prioriteiten:

- ✓ Landelijke Netwerkfunctie: Kennisuitwisseling en –benutting binnen CIV's , CoE en HCA, landelijke netwerkpartijen, groene onderwijs- en kennisinstellingen, diverse platformen (samen met het netwerk Ketens & Agrologistiek) ;
- ✓ Meetingpoints Food CIV's: werken aan imago & instroom van de opleidingen en het verder ontwikkelen van reguleren (samen met het netwerk LLL);
- ✓ CoE Food: HBO-docenten equiperen om deel te kunnen nemen aan de onderzoeksagenda van het CoE Food;
- ✓ MIP's: faciliteren van verkenningen en/of onderwijsontwikkeling op onderwerpen (stadslandbouw* en nog twee nader te bepalen onderwerpen) genoemd in meerdere MIP's (samen met het netwerk Ketens & Agrologistiek en het onderwijsvernieuwingsprogramma Natuur en Leefomgeving);
- ✓ HCA: “internationalisering & Food” versterken in (V)MBO/HBO curricula (samen met het netwerk Internationalisering).

* Uit de MIP's blijkt een duidelijk tweedeling in thema's: “hard” specialistisch op technologie (nieuwe toepassingen van bijv. eiwitten, gentechnologie, inhoudstoffen, food & fresh), agrologistiek, voedselveiligheid, marketing & retail tov van “zachte” thema's als beleving, local for local, interactie met de omgeving (stad-land), integraal benaderen voedselproductiekolom, gezondheid verbinden met “grijs”. Bij opstart van het uitvoeringsplan in overleg met de betreffende directies van individuele instellingen een keuze maken uit een “hard” en een “zacht” thema.

- ✓ Groene Onderwijskolom: Kennisuitwisseling en -benutting binnen de geledingen en kolom door middel van themadagen. Kennisdelen en verspreiden door middel van dossiers op Groen Kennisnet (samen met netwerk Ketens & Agrologistiek)

3 Activiteiten en partners

Netwerken voor kennis- en expertise uitwisseling

- ✓ *programmamateam Voedsel en Consument (zie factsheet 1):*
  - ✓ Landelijke Netwerkfunctie:
    - verbinden meetingpoints CIV's, CoE en TKI Agro & Food; landelijke afstemming op overlap en witte vlekken op inhoud, kennisuitwisseling en -benutting binnen de onderwijskolom van VMBO tot HBO op inhoud;
    - onderhouden contacten met landelijke (branche) organisaties, netwerken, ministerie EZ, Groen Onderwijs om te kunnen makelen en te schakelen: FNLI; HCA; Stichting Opleiding Levensmiddelenindustrie (SOL); DAK (TaskForce Voedselvertrouwen), Alliantie Verduurzaming Voedsel, Platform Voedsel Educatie;
    - Rapportage aan en signalering aan Groene Tafel (in oprichting) als input voor strategische dialoog .
  - ✓ Organiseren kennisdeling en -verspreiding door middel van GKN en een programmadag
  - ✓ Voortgangsbewaking tijdelijke activiteiten
- ✓ *Netwerk Ketens & Agrologistiek (zie factsheet 2):* Het belang, nut en noodzaak van Ketenkennis en Agrologistiek staan op het netvlies van bedrijfsleven en beleidsmakers, echter nog steeds onvoldoende in het curriculum van de (groene) opleidingen. Er bestaat een grote vraag naar goed specifiek gekwalificeerde werknemers waar het aanbod ((V)MBO, HBO / WO) niet op aansluit. Huidige ontwikkelingen (zie recent "paardenvleesaffaire") maken aandacht voor deze mismatch noodzakelijk.
  - ✓ *doel:* in de regio's samenhangende onderwijskundige activiteiten uitvoeren op het gebied van ketengericht handelen, waarbij agrologistiek een speciaal focusterrein is.
  - ✓ *resultaten:* verbinden onderwijs & bedrijfsleven door onderhouden contacten met het externe en interne netwerk leerarrangementen ontwikkelen, organiseren van 3 masterclasses & 4 roundtables.

Tijdelijke activiteiten:

- ✓ Module onderzoeksvaardigheden CoE Food (*zie factsheet 3*)
- ✓ Verkenning Stadslandbouw (vanuit de instellingen Edudelta, Groene Welle, Lentiz, Citaverde, Nordwin, InHolland en CAH Vilentum) (uitgevoerd door lectorenkring Urban Food & Green; aanspreekpunt Dinand Ekkel) (*zie factsheet 4*)
  - Verkenning stadslandbouw samen met het onderwijsvernieuwingprogramma Natuur en Leefomgeving
- ✓ Onderwijsontwikkeling/Dossierontwikkeling vanuit de MIP's (gericht op de kolom) i.s.m. Ontwikkelcentrum
  - gezamenlijke twee thema's binnen MIP's identificeren en vertalen naar twee ontwikkelopdrachten

Lopende projecten en andere (programma)activiteiten:

- ✓ “Internationalisering & food” (uitgevoerd door netwerk Internationalisering)
  - Ondersteunen van de internationaliseringsbehoefte van de individuele onderwijsinstellingen vanuit de MIP's, met een nauwe aansluiting op de doelstellingen van het CIV en CoE Food (*zie factsheet 5*)
- ✓ Meetingspoints Food CIV (uitgevoerd door het netwerk LLL) (*zie factsheet 6*)
  - Bijdrage leveren aan gezamenlijkheid imagocampagnes ((zij)instroom MBO) en ondersteunen reguleren vanuit de CIV's Noord, Zuid Oost; Amsterdam en Foodport Zeeland en ondersteunen in behoeften aan reguleren. Waar relevant voortbouwend op de inventarisatie van post-initieel food-onderwijs uit 2012 door GKC en SOL.

4 Organisatie & positionering

Programmteam	Naam	Instelling
Trekker	Gerry Kouwenhoven	InHolland
HBO	Feike van der Leij	VHL
HBO	Chantal Vrijhof	Has Hogeschool
MBO	Hil Mols	Citaverde College
MBO	Miranda Reuvers en/of Dick van der Meijden	Wellant College/ AOC Oost
Programma- ondersteuning	Margot Tacken	VHL

Positionering: Bij de samenstelling van het programmteam is rekening gehouden met een landelijke dekking van participerende instellingen. Tevens is het een evenredige afspiegeling van HBO en MBO vertegenwoordigers en de betrokkenheid bij zowel CoE en CIV.

Planning: looptijd september 2013- juli 2014

5 Begroting

Activiteiten	Activiteit	Begrote kosten t.l.v. programma (€)	Additionele investeringen door andere partijen (€)	Opmerkingen
Netwerken	Programmteam	100 K€		Nadere specificatie in factsheet 1
	Netwerk Ketens & Agrologiek	70 K€		Nadere specificatie in factsheet 2
Activiteiten	Ontwikkelen module onderzoeksvaardigheden t.b.v. CoE Food	45 K€	Deelname docenten aan de module: eigen bijdrage scholen	Nadere specificatie in factsheet 3
	Verkenning Stadslandbouw	40 K€	Totaal: 70 K€ Natuur: 30 K€ PM deelnemende onderwijsinstellingen	Nadere specificatie in factsheet 4
	Onderwijsontwikkeling/ dossierontwikkeling adhv MIP's (2 x)	60 K€	PM Ontwikkelcentrum	Onderwerpen en PvA later te bepalen
	Internationalisering in Food	30 K€	PM HCA (Ger Vos)	Uitgevoerd door netwerk Internationalisering: zie factsheet 5
	Ondersteunen Meetingpoints CIV Food	30 K€		Uitgevoerd door LLL: nadere specificatie zie factsheet 6
		375 K€		

Factsheet 1: Programmanetwerk Voedsel en Consument

Waarom nodig (Doel)

Het onderwijsvernieuwingsprogramma Voedsel en Consument van de Groene Kennis Coöperatie draagt met haar activiteiten bij aan innovatief food- en ketengericht onderwijs met een hoge kwaliteit, gebruik makend van de nieuwste kennis vanuit onderzoek, om leerlingen/studenten toe te rusten voor de arbeidsmarkt van nu en voor de functies van de toekomst.

De activiteiten sluiten aan op de Human Capital Agenda van de topsector Agro & Food, op sectorale en regionale ontwikkelingen vanuit de Meerjarige Investerings Programma's van de individuele instellingen, de meetingpoints van het Centra voor innovatief Vakmanschap Agro & Food (in oprichting), het Centre of Expertise Food (in oprichting) met daaraan verbonden diverse thematische lectoraten.

Het programmateam onderhoudt de contacten met het interne en externe netwerk, legt nieuwe verbindingen, draagt zorg voor een de voortgang van de voorgestelde activiteiten en is verantwoordelijk voor uitwisseling en verspreiding van kennis.

Wat gaat het opleveren (kennisontwikkeling, kennisuitwisseling: beoogd resultaat en beoogd effect)

- *Netwerkpartner in de landelijke interne en externe netwerken:*
  - ✓ verbinden meetingpoints CIV's , CoE Food en TKI Agro & Food; landelijke afstemming op overlap en witte vlekken op inhoud, verbinden van de kolom op van VMBO tot HBO op inhoud
  - ✓ onderhouden contacten met landelijke (branche) organisaties, netwerken, ministerie EZ, Groen Onderwijs om snel te kunnen makelen en te schakelen: FNLI; HCA; SOL; DAK (TaskForce Voedselvertrouwen), Alliantie Verduurzaming Voedsel, Platform voedsel Educatie,
  - ✓ Rapportage en signalering aan de Groene Tafel (in oprichting)
- *Spilfunctie kennisuitwisseling Groene Onderwijskolom:* verbinden van de geledingen en kolom door middel van één themadag. Kennisdelen en verspreiden door middel van minimaal vier dossiers op Groen Kennis Net (samen met Ketens & Agrologistiek) en acht nieuwsbrieven Voeding.
- *Gefaciliteerde Meetingpoints Food CIV's:* werken aan imago & instroom van de opleidingen en ontwikkelen van regioleren (uitgevoerd met LLL)
- *Ontwikkelde module onderzoeksvaardigheden CoE Food:* HBO-docenten equiperen om deel te kunnen nemen aan onderzoeksagenda van het CoE Food
- *Onderwijsontwikkeling en verkenningen voor de MIP's (3x):* faciliteren van verkenningen en/of onderwijsontwikkeling op onderwerpen (stadslandbouw en nog twee nader te bepalen) genoemd in meerdere MIP's (in oprichting) (samen met Ketens & Agrologistiek, Plant & Natuur)
- *HCA: "internationalisering & Food" versterken* in (V)MBO/HBO curricula (samen met Internationalisering)

Wat (activiteiten, plan van aanpak en borging in onderwijs)

- Trekker: bijwonen vergaderingen GKC
- Programmteam vergaderingen (6x per jaar)
- Netwerkcontacten: bezoeken landelijke activiteiten (in de vorm van symposia, lezingen en workshops), netwerkgesprekken, onderhouden contacten CIV, CoE en HCA
- Organiseren van een landelijke programmadag voor docenten en samenwerkende partners (bedrijfsleven, overheid en onderzoek) binnen de diverse projecten
- Groen Kennisnet: kennisdossiers en nieuwsbrieven
- Bewaken voortgang van activiteiten belegd bij andere netwerken

Wie (is nodig/ trekker/ projectleider, organisatie)

Trekker: Gerry Kouwenhoven

Annet Rodenburg (HAS Hogeschool), Feike van der Leij (VHL), Hil Mols (Citaverde College), Miranda Reuvers en/of Dik van der Meijden, Margot Tacken (VHL-Communicado).

Hoeveel (begroting)

Activiteit	
Programmaleiding	25.000,-
Vergaderingen	10.000,-
Netwerkactiviteiten	10.000,-
Programmadag	15.000,-
Groen Kennisnet	25.000,-
Voortgangsbewaking activiteiten belegd bij andere teams	5.000,-
Materiaalkosten	10.000,-
Totaal	100.000,-

Wanneer (planning)

Looptijd: september 2013-juli 2014

Activiteiten worden evenredig over het jaar verdeeld

Factsheet 2: Netwerk Ketens & Agrologistiek

Waarom nodig en noodzakelijk?

Het belang, nut en noodzaak van Ketenkennis en Agrologistiek staan op het netvlies van bedrijfsleven en beleidsmakers. Echter nog steeds onvoldoende in het curriculum van de (groene) opleidingen. Er bestaat een grote vraag naar goed gekwalificeerde werknemers vanuit het bedrijfsleven met een goed zicht op het gebied van ketens en agrologistiek. Het aanbod ((V)MBO, HBO / WO) sluit hier niet op aan, zowel in aantallen als in kennisniveau. Huidige ontwikkelingen, trends en innovaties in de keten maken het noodzakelijk dat aandacht en energie nodig is voor deze mismatch.

De onbalans van vraag en aanbod naar voedsel zal op wereldvlak steeds groter worden. Voedselzekerheid vraagt nieuwe en duurzame productiemethodes. Lokale productie en vermarkting stellen nieuwe eisen aan de logistiek. Maar ook de internationale agrologistiek: een derde van het voedsel dat in de wereld geproduceerd wordt gaat door inefficiënties in de keten verloren voordat het een consument bereikt. De groeiende wereldbevolking en verstedelijking vergroten de urgentie om logistieke knelpunten in de keten op te lossen. Agrologistiek is een essentieel onderdeel van efficiënte ketens⁸. Agrologistiek biedt oplossingen voor het wereldvoedselvraagstuk. Agrifoodketens kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van de voedselzekerheid⁹ in opkomende economieën. Op het noordelijke halfrond en in Westerse markten vindt veel verlies plaats aan het eind van de keten, op het zuidelijk halfrond en bij opkomende markten vooral aan het begin van de keten.

Wat gaat het opleveren (kennisontwikkeling, kennisuitwisseling: beoogd resultaat en beoogd effect)

Het netwerk Ketens & Agrologistiek heeft tot doel te zorgen dat er in de regio's samenhangende activiteiten worden uitgevoerd op het gebied van ketengericht handelen, waarbij agrologistiek een speciaal focusterrein is. Onderwijskundige ontwikkelingen worden gekoppeld aan regionale economische ontwikkelingen. De ambitie is dat alle leerlingen/studenten in het groene en aansluitend niet-groene onderwijs inzicht hebben in ketengericht handelen en hun eigen rol daarin. Dit omdat het de oplossing vormt voor vraagstukken die complex van aard zijn en niet door een enkele partij in de keten kan worden opgelost. Hiervoor is de kennisdoorstroom in de onderwijskolom WO-HBO-(V)MBO en de verbinding met het bedrijfsleven van groot belang. Valorisatie en innovatie door uitwisseling van kennis en kunde in de regio.

- Leerarrangementen die leerlingen/studenten/cursisten ketenbewust maken waardoor zij de juiste competenties ontwikkelen om op het relevante niveau in de keten te

---

⁸ [Brief Voedselzekerheid, Kamerstuk 32 605 nr.54, 24 oktober 2011](#) en [Kamerbrief Toekomst Agrologistiek, 9 januari 2013](#)

⁹ Kabinet, Buitenlandse zaken en Economische Zaken formuleren samen beleid op voedselzekerheid

kunnen opereren. (opleiden van leerlingen/studenten met visie). Samenwerking met Ontwikkelcentrum wordt onderzocht.

- Uitvoeren van masterclasses en roundtables.
- Onderwijs is de partner van bedrijven voor kennis- en competentieontwikkeling. De relaties met bedrijfsleven zijn stevig: Netwerk Agrologistiek, Kennisakkoord logistiek, EZ en DINALOG, AGF Groothandelsfonds, Frugicom, Florecom, Edibulb, Greenport(s).

Wat (activiteiten, pva en borging in onderwijs)

Het doel van het netwerk is “zorgen dat de juiste informatie over ketengericht- en agrologistiek handelen beschikbaar is (of wordt ontwikkeld) voor de juiste doelgroep op het juiste moment”. Dit staat centraal bij alle activiteiten.

Er worden voor docenten uit (V)MBO en HBO 3 masterclasses uitgevoerd waarbij de onderzoek kennis wordt vertaald naar praktische kennis voor het groen en niet-groen onderwijs. Masterclasses voor de doelgroep waarbij de doorstroom van onderzoekskennis centraal staat. Beoogd resultaat: docenten van HBO en (V)MBO beschikken over de meest actuele informatie m.b.t. K&A en kunnen aan de slag op de eigen werkplek.

Er worden voor ondernemers, docenten en werkenden 4 roundtables uitgevoerd rond hot topics. Roundtables waar de doelgroep ervaart dat het ertoe doet bij dit netwerk aangesloten te zijn (er is een antwoord op “What’s in it for me”). De roundtables zullen regionaal en themagewijs georganiseerd worden. Beoogd resultaat: de deelnemer is geïnspireerd m.b.t. het thema en wil hier gedurende zijn carrière op investeren om over de benodigde actuele kennis te beschikken

Communicatie naar de achterban, beroepspraktijk en onderwijs, door middel van een nieuwsbrief Ketens en Agrologistiek (voorgestelde frequentie: 4x per jaar).

Wie (is nodig/ trekker/ projectleider, organisatie)

Trekker: Gerry Kouwenhoven, Inholland, Jack v.d. Vorst (WUR), Marcel Creemers (Citaverde), Marise Haessendonckx (VHL), Elsbeth van Helden (CAH Vilentum), Gert Engbers (Wellant), Margot Tacken (VHL-Communicado).

Hoeveel (begroting)

Activiteit		Aantal	
Masterclass voor docenten: Jack v.d. Vorst, Marcel Creemers	4.000	3	12.500,-
Roundtable ¹⁰ Maatschappelijk Verantwoorde Keten: Elsbeth van Helden Roundtable Voedselzekerheid versus Voedselverspilling: Gerry Kouwenhoven Roundtable local-for-local: Gert Engbers Roundtable Kansrijke Voedselketen: Marise Haessendonckx	2.000,-	4	10.000,-
Netwerkactiviteiten (mn Netwerk Agrologistiek)			10.000,-
Communicatie: Margot Tacken			10.000,-
Coördinatie en netwerklunches			20.000,-
Materiaalkosten			7.500,-
Totaal			70.000,-

Wanneer (planning)

Over schooljaar 2013-2014 worden de masterclasses en roundtables verdeeld, waarbij er 1 masterclasses en 2 roundtabels in periode sept-dec worden gepland en 2 masterclass en 2 roundtables in periode jan-juni. Netwerken en communicatie doorlopend.

---

¹⁰ zaalhuur en catering en sprekers: wie bijdrage levert wordt betaald, wie komt halen kan geen uren declareren

Factsheet 3: CoE Food: Onderzoeksvaardigheden voor docenten van MBO en HBO

Waarom (doel)

Ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden voor docenten van MBO en HBO. Achtergrond: De plannen van het CoE Food en het CIV Food omvatten het uitvoeren van *langlopende toegepaste onderzoeksprogramma's* (CoE Food) of *toegepast onderzoek voor praktische innovaties* (CIV) met het bedrijfsleven. Echter, toegepast onderzoek als activiteit is nog in ontwikkeling in de onderwijsinstellingen. Hierbij verschilt het niveau sterk per opleiding en instelling. Er ligt dus een duidelijke behoefte bij CoE en CIV om vaardigheden bij docenten t.a.v. toegepast onderzoek te verstevigen.

Wat (beoogd resultaat en beoogd effect)

Er ligt een onderwijsmodule, waarmee de onderzoeksvaardigheden van docenten over de hele breedte van de relevante opleidingen op een hoger niveau worden gebracht.

Wat (plan van aanpak inclusief borging in onderwijs)

Stap 1. Wat is toegepast onderzoek (definitie) en wat is het gewenste niveau? Dit ligt verschillend voor CIV en CoE, maar sluit bij elkaar aan.

Stap 2. Inventarisatie van wat er al is aan onderzoeksvaardigheden bij kennisinstellingen. Gebruik maken van de bestaande kennis en vaardigheden.

Stap 3. Verbreding en delen van de al bestaande kennis en vaardigheden (door kennisinstellingen onderling) & ontwikkelen van nieuwe kennis en vaardigheden op dit gebied (samen met bijvoorbeeld universiteiten, maar ook andere (grijze) kennisinstellingen MBO en HBO's die al wat verder zijn hierin). Dit resulteert in een "module onderzoeksvaardigheden voor MBO en HBO".

Wie heb je daarvoor nodig of wie wil je daarvoor inzetten?

Projectgroep met vertegenwoordigers van de betrokken instellingen, aangevuld met expertise van WUR.

Wie is trekker / projectleider (organisatie) Opgezet vanuit CoE. Nader te bepalen: WUR?

Wanneer is het klaar? (planning) juni 2014

Hoeveel kost het? (begroting)

Activiteit	Onderwijsontw. programma	Andere inkomsten
Stap 1: definitie en gewenste niveau	5 K€	
Stap 2: Inventarisatie van wat er al is aan vaardigheden bij kennisinstellingen	K€ 15	
Stap 3: Verbreden & delen van bestaande kennis & vaardigheden en ontwikkelen van nieuwe kennis & vaardigheden; resulteert in module	K€ 25	Deelname docenten aan de module voor kosten van de individuele scholen

Opmerking: dit is geschreven voor de Food sector, maar zou breder toegepast kunnen worden

Factsheet 4: Verkenning Stadslandbouw

Waarom(*doel*)

Stadslandbouw is een thema dat steeds nadrukkelijker lokaal en regionaal op de agenda staat. Het groene onderwijs krijgt daar ook in toenemende mate mee te maken. Of het nu gaat om kennis over kleinschalige buurtmoestuinen, nieuwe mogelijkheden voor ondernemerschap op braakliggende terreinen of in leegstaande gebouwen, formulering van beleid t.a.v. de 'eetbare stad' of innovatie van bestaande agro-productieketens voor regionale voedselvoorziening, onze opleidingen zullen leerlingen en studenten voor moeten bereiden, zodat ze optimaal bij kunnen dragen aan deze transitie in het denken over de voedselteelt in en voor de stad van de toekomst.

Het Groene Onderwijs speelt op dit moment slechts kleinschalig, incidenteel en vaak projectmatig in op vragen over stadslandbouw van bijvoorbeeld overheden, bedrijven of zorginstellingen. Knelpunten hierbij zijn de vaak nog beperkte expertise van het docentencorps, de noodzaak – en daardoor de zoektocht - deze problematiek integraal en dus vanuit verschillende opleidingen te benaderen (teelt, groenbeheer, horeca, ondernemerschap en economie, catering, detailhandel en health-en lifestyle gerelateerde opleidingen), het gebrek aan regionaal netwerk dat als sparringpartner kan dienen en een gebrek aan inzicht in de, aan dit thema gerelateerde, mogelijkheden voor vervolgoopleidingen VMBO → MBO en MBO → HBO.

In de MIP's van meerdere instellingen wordt het thema benoemd als kansrijk voor verdere doorontwikkeling.

Daarom willen de onderwijsvernieuingsprogramma's binnen de domeinen Voedsel en Consument en Natuur en Leefomgeving in 2013-2014 gezamenlijke programmamiddelen aanwenden en deze koppelen aan de innovatiegeldten van de individuele instellingen. Het doel is om een verkenning uit te voeren naar de betekenis van het thema stadslandbouw voor verschillende curricula van het groene onderwijs op VMBO-, MBO- en HBO-niveau.

Wat (*beoogd resultaat en beoogd effect; plan van aanpak inclusief borging in onderwijs*)

De verkenning beoogt onderstaande elementen op te leveren:

- ✓ Formatie van een **landelijke Expertisegroep Stadslandbouw** voor intervisie en kenniscirculatie. Deze expertisegroep staat onder supervisie van de lectorenkring Urban Food & Green. Aanspreekpunt is Dinand Ekkel (lector Natuurlijk Gezond Samen Leven). De lectorenkring zoekt intensieve samenwerkingen met Groene MBO en HBO instellingen die dit thema nadrukkelijk benoemen in de MIP. Alle deelnemende instellingen stellen minimaal 1 docent een jaar beschikbaar (tijdinvestering nader te bepalen)
- ✓ Organisatie van minimaal **4 meerdaagse cursussen en 4 excursies** voor scholing van leden van de Expertisegroep;
- ✓ Rapportage (Juni 2014, Eindsymposium Stadslandbouw groen onderwijs) over de vraag welke **nieuwe beroepsmogelijkheden** deze ontwikkelingen met zich meebrengen en met welke opleidingen en kwalificatiedossiers deze zijn gerelateerd. Focus ligt hierbij op MBO-3 en MBO-4 en HBO. Samenwerking met Aequor is hiervoor essentieel.
- ✓ Begeleiden van betrokken instellingen bij **innovatie van bestaande opleidingen**, voortvloeiend uit de rapportage beroepsmogelijkheden Juni 2014. Eerste gedachtes

zijn ontwikkeling van keuzemodules voor de vrije ruimte in verschillende opleidingen in het MBO of bouwstenen voor modules van diverse opleidingen in het HBO. Samenwerking met het ontwikkelcentrum is essentieel. Tevens doen van voorstellen rond doorlopende leerlijnen binnen dit thema.

- ✓ Begeleiden van betrokken instellingen bij de **vorming van een regionaal Stadslandbouw netwerk**. Dit netwerk is rond elke betrokken instelling opgestart in juni 2014. De netwerken zoeken aansluiting bij de meetingpoint van de CIV's Agro&Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen indien voor de regio van toepassing. Zorgvuldige afstemming vindt tevens plaats met de relevante CoE's (Food, Greenports, Duurzaam produceren en Ondernemen en Natuur (i.o.))
- ✓ Inzichtelijk maken en rapporteren over de **Internationale context van dit thema** en aanbevelingen doen voor innovatie van internationale opleidingen.

Wie (heb je daarvoor nodig of wie wil je daarvoor inzetten?)

De verkenning staat onder supervisie van de lectorenkring Urban Food & Green. Deelnemende MBO en HBO instellingen stellen minimaal 1 docent, voor een nader over een te komen tijdseenheid, beschikbaar voor de expertisegroep. Een gedeelte van de tijdsinvestering is voor rekening van de desbetreffende instelling.

Wie is trekker / projectleider? (organisatie)

De trekker is de lectorenkring Urban Food & Green. Dinand Ekkel (lector Natuurlijk en Gezond Samenleven; CAH Vilentum) is aanspreekpunt.

Wanneer is het klaar? (planning)

juli 2014

Hoeveel kost het? (begroting)

De onderwijsvernieuwingsprogramma's Voedsel en Consument, en Natuur en Leefomgeving zullen deze verkenning gezamenlijk financieren met resp. 40 en 30 K€. Samen 70 K€. Daarnaast wordt van deelnemende instellingen nadrukkelijk gevraagd een in kind bijdrage te leveren ivv beschikbaar stellen docenten.

Activiteit	Begroting	Andere inkomsten
Coördinatie	10 K€	
Organiseren cursussen en excursies	15 K€	In kind bijdrage deelnemende instellingen PM Ontwikkelcentrum
Onderzoek nieuwe beroepsmogelijkheden	10 K€	PM Aequor
Innovatie bestaande opleidingen	10 K€	In kind bijdrage deelnemende instellingen
Vorming regionale netwerken	7,5 K€	In kind bijdrage deelnemende instellingen
Onderzoek Internationale context	7,5 K€	
Communicatie en eindsymposium	5 K€	
Materiaalkosten	5 K€	
Totaal	70 K€	

Factsheet 5: Expertisenetwerk Internationalisering Food

Doel

Onderwijsinstellingen willen zich ontwikkelen tot (inter)regionaal kenniscentra en de spil worden van de internationale en de sector overstijgende kennisexport

- Kennis en expertise rond internationalisering gezamenlijk ontwikkelen en onderling delen
- Doel is om alle leerlingen in het groene onderwijs een basale internationale mindset mee te geven door in het onderwijs internationale elementen te borgen

Activiteiten, resultaat en effect

Activiteiten

Het huidige programmateam GKC PIN ontwikkelt door naar een vraaggestuurd expertiseteam, dat binnen de nieuwe setting van de ondersteuningsstructuur ingebed kan worden. De taken voor het team zijn:

- Onderzoek naar “internationale competenties mbo” doortrekken naar de Food sector (basis is gelegd voor de sector “plant”)
- het organiseren van kennisuitwisseling, bijdragen aan de ontwikkeling van de MBO-module over internationale competenties voor MBO-3 en 4, het organiseren van een vraagbaak voor Europese subsidieaanvragen, monitoren uitvoering van de in de MIP opgenomen doelstellingen rondom internationalisering bij de onderwijsinstellingen, aansluiten bij de behoeftes van het CIV en het CoE food.
- ondersteunen van de instellingen bij het ontwerpen van internationaal onderwijsbeleid, opleidingsportfolio en internationale vakinhoud en het bijbehorende systeem om dit duurzaam in te richten. Focus van de ondersteuning wordt bepaald adhv zwaartepunten in de MIP's, CIV en CoE Food. Ondersteunen van instellingen bij het aanvragen van Europese subsidietrajecten, partnerschappen en soortgelijke samenwerkingsprojecten. Focus ligt op regio Noord en Regio West. Instellingen hebben hier om verzocht.

Resultaten

Competentieprofiel “internationale competenties mbo werkveldgebied Food” is opgesteld en gevalideerd door de Food Sector.

Eerste meting stand van zaken realisatie doelen internationalisering is uitgevoerd, waarbij de relatie en realisatie van de MIP's van de individuele onderwijsinstellingen bekeken is in synergie met de door de CIV en het CoE food benoemde doelstellingen. Dit is georganiseerd door domein Food met ondersteuning van GKC PIN

Via GKN en andere media zijn de onderwijsinstellingen geïnformeerd over de vormen waarop internationalisering in het onderwijs opgenomen kan worden

- Twee onderwijsinstellingen hebben een plan gemaakt voor het realiseren van een duurzame internationale samenwerking met buitenlandse partijen (m.b.v. internationale subsidies Erasmus 4All (v)mbo-hbo)
- Internationale competenties voor het werkveldgebied Food voor het mbo zijn door drie onderwijsinstellingen opgenomen in het curriculum

Partijen

- Penvoerder: Wellantcollege. Trekker: Ton Stok.
- Bestuur GKC PIN: Ton Stok (Wellantcollege) en Gonneke Leereveld (extern), Esther Mauriks (HAS). Achterban coordinatoren internationalisering (v)mbo-hbo onderwijsinstellingen groen

Begroting

Activiteit	Kosten	Andere inkomsten
Expertiseteam (incl. kennisuitwisseling via GKN)	7,5 K€	
Internationale competenties (in het mbo)	7,5 K€	
Expertise t.b.v. Europese aanvragen	7,5 K€	Aanvragende school betaalt andere helft kosten aan het expertiseteam
Monitoring realisatie MIP internationalisering	7,5 K€	
Totaal bedrag	30 K€	

Planning Looptijd: 1 september 2013 t/m 31 december 2014

Factsheet 6: Expertisenetwerk LevenLangLeren

Actualiteit

Leven lang leren (LLL) komt steeds prominenter op de agenda. Het groene onderwijs bedient veel belangrijke maar wel kleine sectoren in o.a. de agrofood, T&U en Natuur en Leefomgeving. Die sectoren onderkennen het belang van sectorspecifiek onderwijs, niet alleen initieel maar ook post-initieel. Het gaat daarbij om concrete vragen rond het borgen van hoogwaardige kennis, het creëren van cross-overs en het vergroten van (zij)-instroom. De behoefte om hier samen met het onderwijs effectief invulling aan te geven neemt toe (zie o.a. beleid van de topsectoren, LTO, VHG, foodsector etc.).

Ambities onderwijs

De scholen beginnen op allerlei manieren invulling te geven aan de bovenstaande behoefte: o.a. via de CIV's, de CoE, het AOH en uiteenlopende regionale arrangementen, maar ook in de dialoog op nationaal en regionaal niveau. Dit komt tot uiting in de MIP's, waarin vrijwel overal sterk wordt ingezet op de uitbouw van de school als kenniscentrum. LLL wordt vrijwel overal als wezenlijk onderdeel gezien van de strategie.

Ook wordt ook sterk ingezet op de versterking van de samenwerking met het bedrijfsleven t.b.v. de uitvoering van het onderwijs. Een aantal scholen doet dat door expliciet te kiezen voor een vorm van beroepsauthentiek leren. LLL en beroepsauthentiek leren hebben een sterke verbinding: leerlingen leren op een krachtige manier de ontwikkelingen in de regio kennen, het onderwijs levert een bijdrage aan vraagstukken in die regio en de samenwerking intensiveert waardoor ook sterkere basis voor LLL ontstaat. Beide zijn echter complexe aandachtsgebieden en niet simpel te realiseren.

Invulling LevenLangLeren

Voor een goede invulling van LLL is zowel aan de sectorkant als aan de onderwijskant een inspanning nodig. Aan de sectorkant is sectorspecifiek beleid nodig: welke LLL infrastructuur is nodig voor de toekomst van de sector en welke instrumenten heb je daarvoor nodig (O&O, CAO etc.). Daar door heen speelt de regionale dimensie: sectorbehoeften werken in verschillende regio's anders uit. Bovendien bestaat er in veel regio's ook sectoroverstijgend beleid, bijvoorbeeld rond arbeidsmobiliteit of de ontwikkeling van een campus.

Aan de kant van het onderwijs liggen ook grote uitdagingen. In de eerste plaats is het verstandig LLL vanuit het hele opleidingsperspectief te bezien: welke behoeften zijn er in de eigen regio en welke strategie t.a.v. opleidingen en post-initiële dienstverlening is nodig/kansrijk.

In de tweede plaats heeft LLL verschillende dimensies: kwalificeren (initieel en zij-instroom), bijscholen en leren voor innovatie. Elk vraagt een eigen vorm van organisatie. Vormen die vaak lastig zijn te combineren met de inrichting van het primaire onderwijsproces. Ook hier zijn keuzen nodig in wat de school wil en kan aanbieden.

In de derde plaats is een visie nodig op de manier waarop de leerling of werknemer wordt bediend in zijn leerloopbaan. Dit vraagt nadenken over o.a. leerloopbaan-competenties en alumnibeleid.

Om in dit alles goede keuzen te maken zijn goede cijfers en goede analyses nodig. In de praktijk blijkt de beschikbaarheid daarvan tegen te vallen, er ontstaat dan ook op verschillende plekken een groeiende behoefte aan dit soort gegevens.

Inmiddels is er al de nodige expertise ontwikkeld: er is een LLL model en in een aantal concrete experimenten met scholen en sector (zie o.a. de bijlage) wordt gewerkt aan instrumenten om de analyses scherp te krijgen en de strategie-ontwikkeling van zowel sectoren als onderwijsinstellingen te kunnen ondersteunen. Gezien de behoefte van de sectoren en de ambities van de scholen lijkt het ontsluiten en doorontwikkelen van deze expertise en instrumenten belangrijk.

Beroepsauthentiek leren

Implementatie van beroepsauthentiek leren vraagt een andere aanpak van het onderwijs (het leren mede organiseren op basis van vraagstukken uit het bedrijfsleven) en nieuwe competenties van docenten (coaching, begeleiding). Er is inmiddels veel expertise en een uitgebreid instrumentarium beschikbaar gekomen rond beroepsauthentiek leren. In het licht van de ambities beschreven in de MIP's lijkt het zinvol de uitrol van die expertise en instrumenten nog enige tijd te blijven ondersteunen.

Expertisenetwerk

Samenvattend: er is zowel bij sectoren als scholen behoefte om 'de school als kenniscentrum' verder vorm te geven. LLL en beroepsauthentiek leren zijn belangrijke dragers. Dit beperkt zich niet tot één of enkele specifieke sectoren, noch tot een enkele school. De behoefte wordt breed gevoeld. Dit pleit voor een aanpak die domeindoorsnijdend is en waarbij de volgende acties centraal staan:

- 1 Zorgen voor goede **arbeidsmarktgegevens, -analyses en –scenario's**. Ambities is om samen met Aequor een voorziening op te zetten die zowel sectoren als instellingen op dit vlak op maat kan bedienen.
- 2 **Ondersteunen op aanvraag**: doel is om de LLL expertise die nu is ontwikkeld nog enige tijd beschikbaar te houden, zodat instellingen, CIV's, CoE's, samenwerkingsverbanden met sectoren e.d. op aanvraag ondersteund kunnen worden bij het maken van sector- of omgevingsanalyses en de vertaling daarvan in een concrete LLL strategie voor de specifieke sector en/of school.
- 3 Ontwikkelen van een **expertisenetwerk LevenLangLeren**: bedoeling is een netwerk te faciliteren dat er voor zorgt dat de expertise die in het veld ontwikkeld is of wordt met elkaar wordt uitgewisseld en/of uitwisseling van experts organiseert.
- 4 Ontwikkelen van een **expertisenetwerk beroepsauthentiek leren**: als boven maar dan gericht op de uitrol van beroepsauthentiek leren/regioleren.

Het expertisenetwerk opereert landelijk maar uitdrukkelijk vraaggestuurd vanuit de instellingen, sectoren (voor zover ten dienste aan de dialoog met onderwijs) en domeinprogramma's. Het programma wordt dus op dit moment niet volledig vooraf ingevuld. Wel staat een aantal concrete acties op stapel of zijn al in gang gezet: zie voor het overzicht hiervan de bijlage.

Globale begroting (2013-2014)

	Dagen	Kosten*
Voorziening ontwikkelen	40	23.360
Ondersteuning bij analyses	80	46.720
Expertisenetwerk LLL (moderator)	40	23.360
Expertisenetwerk LLL (externe deskundigheid)		15.000
Expertisenetwerk beroepsauthenticiek leren	40	23.360
Totaal	200	Circa € 125.000,-

* op basis van GKC tarief € 73,-/uur

Bekostiging (onder voorbehoud)

OVP Plant	35.000,-
OVP Voedsel en Consument	30.000,-
OVP Natuur en Leefomgeving	30.000,-
Uit lopende projectbegroting LLL (2013)	30.000,-
Totaal	125.000,-

Bijlage Factsheet 1: overzicht van acties LLL

Belangrijk kenmerk van het expertisenetwerk LLL is dat het werkt voor de hele breedte van het groene onderwijs. Het netwerk ondersteunt op concrete vragen in de verschillende domeinen en ontwikkelt daarbij expertise die weer benut wordt bij het oplossen van vraagstukken in andere domeinen (zie hieronder). Het actieoverzicht bevat alle acties die nu zijn voorzien. Het specifieke accent voor Food ligt op het leveren van een bijdrage aan de ambitie om (zij-) instroom/doorstroom in het MBO te vergroten, o.a. middels imagocampagnes en versterken van regiolen.

Thema LevenLangLeren

Vanuit verschillende plekken is het programma uitgenodigd expertise in te brengen rond de vraag hoe je komt tot goede, regionaal ingekleurde arbeidsmarktanalyses die nodig zijn om keuzen rond opleidingen en LLL aanbod te kunnen maken. Het gaat daarbij zowel om methodiekontwikkeling als helpen uitvoeren van de analyses. Concreet gaat het op dit moment onder meer om:

- 4Groen partijen hebben gevraagd om ondersteuning bij de ontwikkeling van **regionale arbeidsmarktanalyses** om hun keuzen t.a.v. positionering en opleidingsaanbod te kunnen bepalen. Wordt uitgevoerd i.s.m. de projectmanager. Oplevering najaar 2013. Inzichten en methodiek worden ter beschikking gesteld aan de onderwijsbestuurders.
- Vanuit de Foodacademy is een soortgelijke vraag gesteld: hoe kom je aan **goede regionale analyses** en **vertaling daarvan** naar **benodigde competentieontwikkeling**, zowel initieel als post-initieel. Oplevering n.t.b.
- Agro Opleidingshuis, CIV en Glaskracht hebben gevraagd om een langere termijn analyse om de **strategie t.a.v. LLL** te kunnen bepalen (welke infrastructuur is naar de toekomst toe nodig). Wordt uitgevoerd i.s.m. Aequor, in eerste instantie voor de Glastuinbouw. De analyse zal najaar 2013 beschikbaar zijn en beschikbaar worden gesteld aan onderwijsbestuurders en sector om in hun eigen regio te bespreken.
- Op aanvraag van de varkenssector (PRIVON/LTO) is een **arbeidsmarktanalyse** uitgevoerd. De komende tijd zal worden gewerkt aan een advies voor haar bestuur op '**leren voor innovatie**'. Dit advies is bedoeld als basis voor o.a. het gesprek met het onderwijsveld rond inrichten van dit deel van LLL.
- In verschillende sectoren ligt ook de behoefte om te komen tot goede regionale analyses en instrumenten om het gesprek tussen bedrijfsleven en onderwijs, regionaal en op niveau van het beroepenveld, te kunnen voeren (zie agenda Groene Tafel). Specifiek binnen de Food (CIV's/regionale meetingpoints) ligt daarbij ook een duidelijke behoefte om te werken aan imago en instroomvergroting. Het netwerk zal bijdragen aan de instrumentontwikkeling en landelijke synergie. Afspraken over de concrete invulling worden per regio (CIV's Noord, Zuid Oost; Amsterdam en Foodport Zeeland) gemaakt, najaar 2013. Waar relevant wordt voortgebouwd op de inventarisatie van post-initieel food-onderwijs uit 2012 door GKC en SOL.
- 4Groen partijen worden eveneens ondersteund om met de **cursus en contractafdelingen** de mogelijkheden voor vedergaande **samenwerking** te onderzoeken. De bijdrage van de C&C afdelingen aan de positionering van het onderwijs is onderdeel van het gesprek. Behoud van expertise voor de kleine opleidingen is onderdeel van de verkenning. Uitkomsten van deze discussie worden gedeeld met de bestuurders (zie ook hieronder).

- Binnen Natuur en Leefomgeving is een intentieverklaring getekend om te komen tot een **HCA voor Natuur en Leefomgeving**. Het netwerk zal expertise inzetten om m.n. de uitwerking van de LLL onderdelen te ondersteun

De werking van het expertisenetwerk ligt hiermee enerzijds op het **concreet ondersteunen van vragende partijen** (breed in onderwijs) bij concrete vragen. Daarbij ontwikkelde inzichten en methodieken zullen ter beschikking gesteld worden aan de onderwijsbestuurders en de betrokkenen bij onder meer de CIV's, CoE's, Greenport Horti Campus, Agritech Campus, HCA partijen etc. Het expertisenetwerk werkt daarbij nauw samen met Aequor die op aanvraag vanuit verschillende sectoren (o.a. Foodport Zeeland en Agriboard Noord Holland) eveneens werkt aan arbeidsmarktanalyses en –scenario's. Een tweede, niet minder belangrijk, doel is het **creëren van een synthese** over de activiteiten heen ten behoeven van de **strategische discussie over aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt**. Alle inzichten en methodieken zullen daarom ingebracht worden in de discussie op dit vlak bij de Groene Tafel. Najaar 2013 zal een eerste document worden opgeleverd t.b.v. deze discussie.

Thema beroepsauthentic leren

Ook op het vlak van beroepsauthentic leren liggen concrete vragen voor ondersteuning en advies. Ook hier gaat het om een sectoroverstijgende aanpak, die echter ook aan het plant-onderwijs ten goed komt.

- Verschillende instellingen (o.a. Terra, Clusius, Lentiz, Citaverde, Edudelta, Nordwin, Helicon) kiezen uitdrukkelijk voor een vorm van beroepsauthentic leren/regioleren. De noordelijke instellingen worden vanuit het expertisenetwerk al uitdrukkelijk ondersteund. Hetzelfde geldt voor helicon en Citaverde. Inmiddels is duidelijk dat er ook in het Westen vragen liggen, o.a. rond de implementatie en de uitbouw en rol van kenniswerkplaatsen. Rond al deze vragen zal expertise ingezet worden. Ook hier terugkoppeling van ervaringen inzichten naar de bestuurders van de betrokken instellingen. Eerste terugkoppeling verwacht eind 2013. Specifiek voor Food wordt, gekoppeld aan de verschillende regio's hierboven genoemd, onderzocht in hoeverre beroepsauthentic leren kan bijdragen aan het vergroten van instroom.
- Tegelijkertijd is gewerkt aan een toolbox met werkprocessen en instrumenten die in de praktijk zijn ontwikkeld en landelijk ingezet kunnen worden. Ontsluiting toolbox verwacht najaar 2013.